

Deborah Harkness

Allerzielen

Er was niets opzienbarends aan het in leer gebonden boekwerk. Voor een doodgewone historicus zou het er net zo uit hebben gezien als honderden andere manuscripten uit de Bodleian-bibliotheek in Oxford: oud en versleten. Maar zodra ik het had opgehaald, wist ik dat er iets vreemds mee aan de hand was.

Duke Humfrey's Leeszaal was op deze late septembermiddag verlaten, en nu de zomerdrukke met gashoogleraren voorbij was en de gekte van het herfstsemester nog niet was begonnen, werd je snel bediend wanneer je iets uit het bibliotheekdepot wilde opvragen. Toch was ik verbaasd toen Sean me bij de balie staande hield.

'Doctor Bishop, uw manuscripten zijn er,' fluisterde hij en het klonk een beetje ondeugend. De voorkant van zijn geruite wollen sweater zat onder de roestige streepsporen van oude leren kaften, en hij streek er schuchter overheen. Tegelijk viel er een lok zandkleurig haar over zijn voorhoofd.

'Bedankt,' zei ik en ik schonk hem een dankbaar glimlachje. Ik overtrad schandelijk de regels dat een wetenschapper per dag slechts een beperkt aantal boeken mocht inzien. Sean, met wie ik in onze studietijd dikwijls een borrel had gedronken in de roze gepleisterde pub aan de overkant van de straat, had al ruim een week mijn verzoeken zonder klagen ingewilligd. 'En houd op me doctor Bishop te noemen. Dan denk ik altijd dat je het tegen iemand anders hebt.'

Hij grijnsde terug en schoof de manuscripten – met daarin allemaal mooie voorbeelden van alchemistische illustraties uit de Bodleian-collecties, die stuk voor stuk werden beschermd door een grijze kartonnen cassette – over zijn versleten eikenhouten bureau naar me toe. 'O, hier is er nog een.' Sean liep even de kluis in en kwam terug met een dik manuscript in kwartoformaat dat simpelweg in gevlekt kalfsleer was gebonden. Hij legde het boven op de stapel en boog zich eroverheen om het te inspecteren. Het smalle gouden montuur van zijn bril fon-

kelde in het gedempte licht van de oude, aan een plank bevestigde bronzen leeslamp. ‘Dit is al een hele poos niet opgevraagd. Ik zal een notitie maken dat het zodra je het hebt teruggebracht in een cassette moet worden verpakt.’

‘Wil je dat ik je eraan help herinneren?’

‘Nee. Ik heb het hier al genoteerd.’ Sean tikte met zijn vingertoppen tegen zijn hoofd.

‘Jouw hersens zijn vast beter georganiseerd dan die van mij.’ Ik grijnsde breed.

Sean keek me verlegen aan en trok aan het aanvraagformuliertje, maar dat bleef steken, zat vast tussen de kaft en de eerste bladzijden. ‘Deze wil niet,’ merkte hij op.

Gedempte stemmen babbelden in mijn oor, verstoorden de vertrouwde stilte in het vertrek.

‘Hoorde je dat?’ Ik keek om me heen, in de war door de vreemde geluiden.

‘Wat?’ antwoordde Sean en hij keek op van het manuscript.

Mijn oog viel op een zweem goud op snee. Maar die vage sporen goud verklaarden niet een zwak, iriserend schijnsel dat aan de pagina’s leek te ontsnappen. Ik knipperde met mijn ogen.

‘O, niets.’ Ik trok het manuscript haastig naar me toe en mijn huid tintelde toen ik het leer aanraakte. Het aanvraagformuliertje, dat Sean nog altijd tussen zijn vingers vasthield, glipte nu gemakkelijk uit de greep van de omslag. Ik hees de boeken in mijn armen en zette mijn kin erop, terwijl ik werd overrompeld door een mysterieus vleugje aroma dat de vertrouwde geur van potloodslijpsel en boenwas in de bibliotheek verdreef.

‘Diana? Gaat het wel?’ vroeg Sean met een bezorgde frons op zijn voorhoofd.

‘Ja hoor. Alleen een beetje moe,’ antwoordde ik, terwijl ik de boeken wat liet zakken, uit de buurt van mijn neus.

Ik liep vlug door het authentieke, vijftiende-eeuwse gedeelte van de bibliotheek, langs de rijen elizabethaanse leestafels met de drie boekenplanken erboven en de bekraste schrijfbladen. Ertussenin bevonden zich de gotische ramen, die de aandacht van de lezer naar de verzonken plafondpanelen trokken, waarop in heldere kleuren het vergulde universiteitsembleem stond afgebeeld: drie kronen en een open boek, met daarboven herhaalde malen het motto ‘God is mijn lichtbron’.

Op deze vrijdagavond was mijn enige gezelschap in de bibliotheek een andere Amerikaanse academicus, Gillian Chamberlain. Gillian

was een classicus die op Bryn Mawr doceerde, en was door glasplaten beschermde papyrusfragmenten aan het bestuderen. Ik schoot langs haar heen, probeerde oogcontact te vermijden, maar de krakende oude vloer verraadde me.

Zoals altijd wanneer een andere heks naar me keek, tintelde mijn huid.

‘Diana?’ riep ze uit het schemerdonker. Ik onderdrukte een zucht en bleef staan.

‘Hoi, Gillian.’ Onverklaarbaar bezitterig met mijn stapel manuscripten bleef ik zo ver mogelijk bij de heks vandaan en schermde ze met mijn lichaam af, zodat ze buiten haar gezichtsveld bleven.

‘Wat doe je tijdens Mabon?’ Als ik in de stad was, kwam Gillian altijd bij mijn tafel langs om te vragen of ik mijn ‘zusters’ een bezoek wilde brengen. Over een paar dagen zouden de wiccavieringen van de herfstnacht-evening plaatsvinden en nu deed ze dubbel zo hard haar best om me in de Oxford-coven binnen te halen.

‘Werken,’ zei ik prompt.

‘Er zijn hier anders een paar heel aardige heksen, hoor,’ zei Gillian nuffig afgemeten. ‘Je zou maandag echt moeten komen.’

‘Bedankt. Ik zal erover nadenken,’ zei ik, en ik bewoog me al in de richting van de Selden End, de hoge, zeventiende-eeuwse aanbouw die loodrecht op de hoofdas van Duke Humfrey’s stond. ‘Maar ik moet een praatje voor een conferentie voorbereiden, dus reken er maar niet op.’ Mijn tante Sarah had me altijd gewaarschuwd dat een heks onmogelijk tegen een andere heks kon liegen, maar dat had me er niet van weerhouden het toch te proberen.

Gillian maakte een welwillend geluid, maar ze keek me wel na.

Weer terug op mijn vertrouwde stoel tegenover de gebrandschilderde boogramen weerstond ik de verleiding om de manuscripten op de tafel te laten vallen en mijn handen af te vegen. Omdat ze zo oud waren, legde ik de stapel voorzichtig neer.

Het manuscript, dat ogenschijnlijk aan het verzoekformuliertje had getrokken, lag bovenop. Op de rug was een verguld wapen gedrukt dat aan een zekere Elias Ashmole toebehoorde, een zeventiende-eeuwse boekverzamelaar en alchemist, wiens boeken en papieren in de negentiende eeuw vanuit het Ashmolean Museum in de Bodleian terechtgekomen waren, en daar zat nummer 782 ook bij. Ik stak mijn hand uit en raakte het bruine leer aan.

Ik voelde een schokje en trok mijn vingers snel terug, maar niet vlug genoeg. De tinteling trok door mijn armen naar boven, waar ik kip-

penvel van kreeg, en verspreidde zich daarna over mijn schouders, waardoor de spieren in mijn rug en nek samentrokken. Deze gewaardwording trok snel weer weg, maar ik bleef met een hol gevoel van onvervuld verlangen achter. Geschrokken door mijn reactie deed ik een stap bij de leestafel vandaan.

Zelfs van veilige afstand daagde dit manuscript me uit, bedreigde de muren die ik had opgetrokken om mijn carrière als wetenschapper af te schermen tegen mijn geboorterecht als de enig overgebleven Bishop-heks. Met mijn dikverdiende doctorstitel, vaste aanstelling en promoties bouwde ik een bloeiende carrière op en had ik afstand gedaan van mijn familie-erfenis. Ik had een leven gecreëerd dat gestoeld was op rede en wetenschappelijke expertise en niet op raadselachtige ingevingen en betoveringen. Ik was in Oxford om een researchproject af te maken. Zodra het voltooid was, zouden mijn bevindingen, voorzien van uitgebreide analyses en voetnoten om die te staven, worden gepubliceerd en aan menselijke collega's worden gepresenteerd. Daarin was geen ruimte voor mysteries, en in mijn werk was geen plaats voor iets wat alleen door het zesde zintuig van een heks kon worden ontdekt.

Maar ik had – hoewel onbewust – een alchemistisch manuscript opgevraagd dat ik voor mijn onderzoek nodig had en bovendien een bovenaardse macht leek te bezitten die ik onmogelijk kon negeren. Mijn vingers jeukten om het open te slaan en er meer over te weten te komen. Een nog sterkere impuls weerhield me daar echter van: was mijn nieuwsgierigheid wel rationeel en had die wel te maken met mijn eruditie? Of had het te maken met het feit dat mijn familie met hekserij verbonden was?

Ik zoog de vertrouwde lucht uit de bibliotheek in mijn longen en sloot mijn ogen in de hoop dat dat iets zou ophelderen. De Bodleian was altijd heilig voor me geweest, een plek die losstond van de Bishops. Ik stopte mijn trillende handen onder mijn ellebogen, staarde in het toenemende schemerdonker naar Ashmole 782 en vroeg me af wat ik moest doen.

Als mijn moeder in mijn schoenen had gestaan, zou ze het antwoord intuïtief hebben geweten. De meeste leden van de familie Bishop waren begaafde heksen, maar mijn moeder Rebecca was een verhaal apart. Dat zei iedereen. Haar bovennatuurlijke gaven hadden zich al op jonge leeftijd gemanifesteerd en tegen de tijd dat ze op de basisschool zat, was ze de meeste oudere heksen uit de plaatselijke coven de baas, want ze begreep bezweringen intuïtief, was verbazingwekkend helderziend

en had een griezelige aanleg om dwars door mensen en gebeurtenissen heen te kijken. Mijn moeders jongere zus, mijn tante Sarah, was ook een vakkundige heks, hoewel haar talenten eerder op het gebied van de algemeen gangbare hekserij lagen; ze was bedreven in het maken van brouwsels en beheerste de traditionele leer van bezweringen en toverspreuken volkomen.

Mijn collega-historici wisten natuurlijk niets van mijn familie, maar in Madison, het afgelegen stadje in het noorden van de staat New York waar ik sinds mijn zevende met Sarah had gewoond, wist iedereen alles van de Bishops. Mijn voorouders waren er na de Amerikaanse Revolutie vanuit Massachusetts naartoe verhuisd, ruim een eeuw nadat Bridget Bishop in Salem terechtgesteld was. Niettemin werden ze tot in hun nieuwe thuis door geruchten en geroddel achtervolgd. Nadat ze zich in Madison hadden gevestigd, deden de Bishops hun uiterste best om te laten zien hoe handig het kon zijn als je burens heksen waren: bij het genezen van kwalen en het voorspellen van het weer. Gaandeweg raakte de familie zo diep in de gemeenschap geworteld dat ze de onvermijdelijke uitbarstingen van bijgeloof en menselijke angst het hoofd kon bieden.

Maar mijn moeder was nieuwsgierig naar de wereld die buiten de grenzen van het veilige Madison lag. Ze ging eerst naar Harvard, waar ze een jonge tovenaars ontmoette die Stephen Proctor heette. Hij stamde ook af van een oud magisch geslacht en verlangde naar een leven buiten de reikwijdte en invloed van zijn familiegeschiedenis in New England. Rebecca Bishop en Stephen Proctor waren een charmant stel, mijn moeders zo Amerikaanse vrijmoedigheid stond lijnrecht tegenover mijn vaders formelere, conservatievere manier van doen. Ze werden beiden antropoloog, verdiepten zich in vreemde culturen en overtuigingen, hadden dezelfde intellectuele passies en waren elkaar diep toegewijd. Nadat ze aan een universiteitsfaculteit in de buurt veilig een functie hadden bemachtigd – mijn moeder op haar alma mater en mijn vader op Wellesley – maakten ze onderzoeksreizen naar het buitenland en stichtten in Cambridge een gezin.

Ik herinner me niet veel meer van mijn jeugd, maar wat ik nog wel weet staat me verbazingwekkend helder en intens voor de geest. Het zijn de typische kenmerken van mijn ouders: het gevoel van corduroy op mijn vaders ellebogen, de lelietjes-van-dalen waar mijn moeders parfum naar rook, het getingel van wijnglazen op de vrijdagavond wanneer ze mij in bed stopten en samen bij kaarslicht aten. Mijn moeder vertelde me verhaaltjes voor het slapen gaan en mijn vaders aktetas

kletterde wanneer hij die bij de voordeur neergooide. Zulke herinneringen zouden de meeste mensen bekend voorkomen.

Maar dat was niet het geval met andere herinneringen aan mijn ouders. Mijn moeder leek nooit de was te doen, maar mijn kleren waren altijd schoon en netjes opgevouwen. Vergeten toestemmingsbriefjes voor een schoolreisje naar de dierentuin verschenen uit het niets op mijn tafel op het moment dat de leraar ernaar vroeg. En hoe mijn vaders studeerkamer er ook aan toe was wanneer ik hem daar een welterustenkus kwam brengen (en het zag er meestal uit alsof er iets was ontploft), was die de volgende ochtend altijd helemaal opgeruimd. Op de kleuterschool had ik aan de moeder van mijn vriendinnetje Amanda gevraagd waarom ze de afwas met water en zeep deed terwijl je die toch alleen maar in de gootsteen hoefde te zetten, met je vingers hoefde te knippen en een paar woorden hoefde te fluisteren. Mevrouw Schmidt lachte om mijn merkwaardige idee over huishoudelijk werk, maar in haar ogen was wel even verwarring te lezen geweest.

Die avond zeiden mijn ouders tegen me dat ik voorzichtig moest zijn met hoe we over magie praatten en met wie. De mensen waren in de meerderheid en vonden onze macht maar eng, legde mijn moeder uit, en angst was de grootste macht ter wereld. Ik had toen nog niet opgebiecht dat magie – en vooral die van mijn moeder – mij ook angst aanjoeg.

Overdag zag mijn moeder er net zo uit als iedere andere moeder in Cambridge: ietwat onverzorgd, een beetje verstrooid en altijd en eeuwig geteisterd door de drukte van werk en thuis. Haar blonde haar zat stijlvol in de war, ook al leken haar kleren in 1977 te zijn blijven steken – lange zwierige rokken, oversized broeken en shirts, en mannenvesten en -blazers die ze in navolging van Annie Hall uit tweedehandswinkels in heel Boston haalde. Je zou haar geen tweede blik waardig keuren als je haar op straat tegenkwam of achter haar stond in de supermarkt.

Maar in de beslotenheid van ons huis, met de gordijnen dicht en de deur op slot, werd mijn moeder iemand anders. Daar bewoog ze zich vol zelfvertrouwen en zelfverzekerd, niet gehaast of opgejaagd. Soms leek ze zelfs te zweven. Als ze door het huis liep, terwijl ze zingend knuffeldieren en boeken oprapte, transformeerde haar gezicht langzaam in iets buitenaards en prachtigs. Wanneer mijn moeder door magie werd verlicht, kon je je ogen niet van haar afhouden.

‘Er zit een zevenklapper in mammie,’ zo legde mijn vader het uit met zijn brede, goeiige grijns. Maar zevenklappers, zo leerde ik, waren niet alleen maar lichtgevend en springlevend. Ze waren onvoorspelbaar

en konden je ook laten schrikken en bang maken.

Op een avond was mijn vader naar een lezing en mijn moeder besloot het zilver te poetsen. Ze raakte gebiologeerd door een kom water die ze op de eettafel had gezet en terwijl ze naar het glasachtige oppervlak staarde, raakte die overdekt met een mist die zich in kleine, spookachtige vormen kronkelde. Ik keek er ademloos en opgetogen naar terwijl ze steeds groter werden en de kamer met fantastische wezens vulden. Algauw kropen ze langs de gordijnen omhoog en hingen ze aan het plafond. Ik riep mijn moeder om hulp, maar ze ging helemaal op in het water. Ze liet zich niet uit haar concentratie halen totdat een soort half mens, half dier naar me toe kroop en in mijn arm kneep. Daardoor schrok ze op uit haar overpeinzingen en ze explodeerde in een vonkenregen van woedend rood licht, waardoor de schimmen werden teruggeslagen en er een geur van verschroeide veren in het huis achterbleef. Zodra mijn vader terugkwam, rook hij de vreemde geur en hij schrok er overduidelijk van. Hij trof ons dicht tegen elkaar aan gekropen in bed aan. Toen ze hem zag, barstte mijn moeder schuldbewust in tranen uit. Sindsdien heb ik me in de eetkamer nooit meer helemaal veilig gevoeld.

En het laatste restje veiligheid ging na mijn zevende verjaardag in rook op, toen mijn vader en moeder naar Afrika gingen en niet levend terugkeerden.

Ik rukte mezelf los en richtte me weer op het dilemma waar ik voor stond. Het manuscript lag in een poel lamplicht op de leestafel. Zijn magie trok aan iets duisters binnen in me waarvan ik een knoop in mijn maag kreeg. Ik raakte het gladde leer nogmaals met mijn vingers aan. Deze keer was de tinteling vertrouwd. Ik herinnerde me vaag dat ik zoiets eerder had ervaren, toen ik wat papieren op het bureau in mijn vaders studeerkamer doorkeek.

Ik wendde me resoluut van het in leer gebonden boekwerk af en ging me met iets rationelers bezighouden: op zoek naar de lijst alchemistische teksten die ik had gemaakt voordat ik uit New Haven was vertrokken. Die lag op mijn tafel, verstopt tussen de losse papieren, aanvraagformuliertjes, ontvangstbewijzen, potloden, pennen en bibliotheekmappen, netjes gerangschikt per collectie en daarna op het nummer dat bij binnenkomst in de Bodleian door een bibliotheekmedewerker aan elke tekst was toegewezen. Sinds mijn komst hier een paar weken geleden had ik me systematisch door de lijst heen gewerkt. In de getypte catalogusbeschrijving van Ashmole 782 stond: *Antropologie*,

of een verhandeling over een korte, tweeledige beschrijving van de mens: ten eerste anatomisch en ten tweede psychologisch. Zoals met de meeste werken die ik had bestudeerd, kon je uit de titel niet opmaken waar de inhoud over ging.

Misschien kon ik met mijn vingers iets over het boek ontdekken zonder zelfs de kaft maar te hoeven omslaan. Tante Sarah gebruikte altijd haar vingers om uit te zoeken wat er in de post zat voordat ze die openmaakte, voor het geval er een rekening in de envelop zat die ze niet wilde betalen. Op die manier kon ze doen alsof ze nergens van wist wanneer bleek dat ze de energiemaatschappij nog geld schuldig was.

De vergulde cijfers op de rug knipoogden naar me.

Ik ging zitten en overwoog de mogelijkheden.

De magie negeren, het manuscript openen en het als een menselijke wetenschapper proberen te lezen?

Het betoverde boekwerk opzijschuiven en weglopen?

Sarah zou zich hardop opgetogen hebben verkneukeld als ze wist in welk lastig parket ik zat. Ze had altijd volgehouden dat alle moeite die ik doe om magie op afstand te houden niets uithaalde. Maar dat had ik sinds de begrafenis van mijn ouders wel gedaan. Daar hadden de heksen die zich onder de gasten bevonden me nauwlettend bekeken of ik tekenen vertoonde dat er Bishop- en Proctor-bloed door mijn aderen stroomde, terwijl ze me tegelijkertijd bemoedigend op de rug klopten en voorspelden dat het slechts een kwestie van tijd was voor ik mijn moeders plaats in de lokale coven zou innemen. Sommigen hadden fluisterend hun twijfels geuit of het wel verstandig was geweest dat mijn ouders waren getrouwd.

‘Te veel macht,’ mompelden ze wanneer ze dachten dat ik ze niet hoorde. ‘Je kon erop wachten dat ze de aandacht zouden trekken, zelfs zonder dat ze oude ceremoniële religies bestudeerden.’

Dat deed voor mij de deur dicht, ik gooide het erop dat mijn ouders dood waren door de bovennatuurlijke krachten die ze hadden uitgeoefend en ik zocht naar een andere manier van leven. Ik keerde alles wat met magie te maken had de rug toe, gaf me over aan het gedoe van de menselijke adolescentie – paarden, jongens en romannetjes – en probeerde op te gaan tussen de gewone stadsbewoners. Tijdens mijn puberteit had ik last van depressies en angsten. Dat was allemaal heel normaal, zo verzekerde de vriendelijke mensendokter mijn tante.

Sarah zei niet tegen hem dat ik stemmen hoorde, dat ik de gewoonte had om de telefoon een hele minuut voordat die overging op te nemen,

of dat ze bij volle maan de deuren en ramen moest betoveren om ervoor te zorgen dat ik niet in de bossen ging slaapwandelen. Evenmin had ze het erover dat tijdens mijn woede-uitbarstingen de stoelen in huis een hachelijke piramide vormden en weer op de grond neerstortten wanneer mijn stemming eenmaal was opgeklaard.

Toen ik dertien werd, besloot mijn tante dat het tijd werd dat ik wat van mijn macht leerde kanaliseren door me de basisbeginselen van hekserij bij te brengen. Met een paar gefluisterde woorden kaarsen aansteken of met een beproefd drankje mijn pukkeltjes verdoezelen, dat waren normaal gesproken de eerste stappen voor een tiener. Maar ik was zelfs niet tot de simpelste bezwering in staat, liet elk drankje aanbranden dat mijn tante me leerde en weigerde koppig me aan haar tests te onderwerpen om te zien of ik mijn moeders mysterieuze, trefzekere helderziendheid had geërfd.

Nadat mijn hormonen tot rust kwamen, werden de stemmen, de branden en andere plotselinge uitbarstingen minder, maar ik wilde nog altijd het familiebedrijf niet in. Mijn tante vond het een zorgwekkend idee om een onopgeleide heks in huis te hebben en met enige opluchting stuurde Sarah me naar een college in Maine. Los van de magie was dit het typische verhaal van volwassen- worden.

Ik wist uit Madison weg te komen omdat ik zo intelligent was. Ik was altijd al een voorlijk kind geweest, waardoor ik eerder kon praten en lezen dan andere kinderen van mijn leeftijd. Geholpen door mijn verbazingwekkende fotografische geheugen – waardoor ik me met gemak de inhoud van de leerboeken voor de geest kon halen en de vereiste informatie kon ophoesten – werd al snel duidelijk dat door mijn schoolresultaten mijn magische familie-erfenis er niet toe deed. Ik sloeg de laatste jaren van de middelbare school over en ging op mijn zestiende naar de universiteit.

Daar had ik het om te beginnen op de theaterschool geprobeerd; mijn fantasie werd geprikkeld door het schouwspel en de kostuums, en het fascineerde me hoe de woorden van een toneelstuk je compleet naar een andere tijd en plaats konden toveren. Mijn eerste paar optredens werden door mijn docenten aangegrepen als uitgelezen voorbeelden van hoe een gewone student door goed toneelspel compleet iets anders kon worden. De eerste aanwijzing dat deze metamorfoses wellicht niet het resultaat van acteertalent waren geweest, werd duidelijk toen ik in *Hamlet* Ophelia speelde. Zodra ik voor de rol was gecast, begon mijn haar onnatuurlijk snel te groeien, het tuimelde van schouderlengte tot mijn middel naar omlaag. Ik zat uren aan het universi-